

PAŽYMA

DĖL ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 7, 9, 56, 67 IR 69 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO SEPTINTUOJU-1 SKIRSNIU ĮSTATYMO, NACIONALINIAM SAUGUMUI UŽTIKRINTI SVARBIŲ OBJEKTŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. IX-1132 5 STRAIPSNIO, 2 IR 4 PRIEDŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS SUJUNGIMO SU KONTINENTINĖS EUROPOS ELEKTROS TINKLAIS DARBUI SINCHRONINIU REŽIMU ĮSTATYMO NR. XI-2052 5, 6, 8, 12, 13 IR 13-1 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 6-1 STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTŲ IR VYRIAUSYBĖS 2020 M. LAPKRIČIO 11 D. NUTARIMO NR. 1270 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS SAVARANKIŠKUMO IR PATIKIMUMO STIPRINIMO PRIEMONIŲ PLANO PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO (TAP-21-13) (20-16462(2), (TAP-21-17) (20-18127)

2021-01-20 Nr. NV-130

Vilnius

Projektų teikėjas – Energetikos ministerija

Projekto tikslas – įtvirtinti įstatyme pagrindą elektros energijos kaupimo įrenginių sistemos (toliau – EEKS), kaip vienos iš Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos būtinųjų sąlygų, įrengimui Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemoje ir jos veiklai.

Dabartinė situacija:

Įgyvendinant Būtinųjų priemonių, skirtų apsaugoti nuo trečiųjų šalių nesaugių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių, įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatytą draudimą Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę naudoti Astravo AE elektros akumuliacijos poreikiams tenkinti, LITGRID AB, pasitraukė iš Elektros energijos sistemų lygiagreto darbo susitarimo, pasirašyto 2001 m. vasario 7 d. tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos, Rusijos ir Baltarusijos elektros perdavimo sistemų operatorių (toliau – BRELL Susitarimas) ir nutraukė avarinio galios rezervo mainus su kitomis BRELL Susitarimo šalimis. Šis pasitraukimas įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d. Tokiu būdu buvo užkirstas kelias Astravo AE gaminamą elektros energiją kaupti Kruonio HAE, tačiau Lietuva taip pat neteko galimybės pasinaudoti 400 MW avariniu galios rezervu, kurį kitos BRELL Susitarimo šalys garantavo Avarinio rezervo susitarimo pagrindu. Susidaręs avarinio galios rezervo stygius Lietuvos elektros energetikos sistemoje, privalo būti užtikrintas kitomis techninėmis priemonėmis.

Įvertinus elektros jungčių su Švedija ir Lenkija pralaidumus ir balansavimo pajėgumus Baltijos šalių balansavimo rinkoje, Lietuvai esamoje situacijoje trūksta 200 MW galios kritinėms situacijoms sistemoje suvaldyti. Ši problema būtų ypač aktuali izoliuoto Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo atveju. Neišsprendus šio 200 MW galios trūkumo, Lietuvos elektros energetikos sistema iki jos stabilaus darbo su KET sinchroniniu režimu pradžios (numatoma 2025 m.) dirbtų nuolatos veikianti grėsmės, kad gali sutrikti dalies ar net visos sistemos darbas. Sistemos darbo sutrikimas (angl. black-out) reiškia, kad dalyje ar visoje Lietuvoje būtų nutrauktas elektros energijos tiekimas, sutriktų elektros jungčių ir gamybos šaltinių darbas, o jam atkurti prireiktų didelių laiko ir finansinių sąnaudų.

Atsižvelgiant į tai, Lietuva pereinamuoju laikotarpiu iki elektros energetikos sistemos stabilaus darbo su KET privalo savarankiškai vidaus priemonėmis kompensuoti 200 MW galios trūkumą. Pagrindinė to priemonė yra vietos galios šaltiniai, šiuo metu – elektros energijos gamybos pajėgumai (elektrinės). Tačiau, planuojant sparčią AEI panaudojimo plėtrą, mažėja elektros energetikos sistemos inercija, o rezervinių galios pajėgumų elektrinėse paleidimas reikalauja papildomo laiko. Inercijos palaikymo problemą elektros energetikos sistemoje galima spręsti įrengiant greitai galią gebančius keisti galios šaltinius. Viena iš tokių technologijų yra bateriniai elektros energijos kaupimo įrenginiai. Įvertinant tai, įstatymų projektais siūloma elektros energetikos sistemoje įrengti 200 MW suminės galios EEKS, kuri vertinama kaip vienintelė santykinai greitai įgyvendinama priemonė, sprendžiant pirmiau aptartas elektros energetikos sistemos problemas ir maksimaliai sumažinant esamos priklausomybės nuo IPS / UPS sistemos lemiamas grėsmes.

EEKS visa apimtimi nepadengs Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos avarinio galios rezervo poreikio veikiant atsietai nuo IPS / UPS sistemos, tačiau bus naudojama kaip greitas rezervas

pirmiau nurodytam laikotarpiui, kol bus aktyvuoti kiti patikimai prienami sistemoje esantys galios šaltiniai.

Pažymėtina, kad rezervo paslaugos teikimui išimties tvarka Vyriausybės nutarimu būtų paskiriamas izoliuoto darbo rezervo paslaugą teikiantis juridinis asmuo (steigiama įmonė). Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemai pradėjus stabilų darbą su kontinentinės Europos elektros tinklais sinchroniniu režimu, EEKS poreikis išimties tvarka teikti sistemai izoliuoto darbo rezervo paslaugą pasibaigtų ir EEKS sudarantys įrenginiai juos valdančio elektros energijos rinkos dalyvio (ar kelių rinkos dalyvių) būtų naudojami teikiant elektros energijos kaupimo paslaugas rinkos sąlygomis konkurencinėje aplinkoje.

Pažymėtina, kad 200 MW suminės galios EEKS įrengimas, kaip projektas, planuojamas įtraukti į Europos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (RRF) planą. Nepavykus gauti finansavimo iš RRF, projekto išlaidos būtų dengiamos iš elektros energijos tarifo.

Projekto esmė:

- 1) aukščiausiu teisiniu lygmeniu – įstatymais – įtvirtinti EEKS įrengimo ir jos veiklos Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemoje esmines sąlygas ir specialiuosius reikalavimus, įskaitant izoliuoto darbo rezervo paslaugos teikimo išimties tvarką iki sistemos stabilaus darbo su kontinentinės Europos elektros tinklais pradžios sąlygas;
- 2) užtikrinti teisinio reguliavimo aiškumą ir nuoseklumą nustatant energijos kaupimo įrenginių veikimo elektros energetikos sistemoje ir energijos kaupimo veiklos bei kaupimo paslaugų teikimo elektros energijos rinkoje bendruosius reikalavimus;
- 3) įtvirtinti įstatymų lygmens privalomus reikalavimus dėl energijos kaupimo įrenginių prijungimo prie elektros tinklų;
- 4) įtvirtinti nacionalinio saugumo reikalavimus, susijusius su EEKS įrengimu ir veikla.

Derinimas – Įstatymų projektai buvo derinti su Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, Valstybine energetikos reguliavimo taryba, Konkurencijos taryba, Nacionaline Lietuvos energetikos asociacija, LITGRID AB, AB „Energijos skirstymo operatorius“, UAB EPSO-G, UAB „Ignitis grupė“. Pastabas dėl įstatymų projektų pateikė Teisingumo ministerija, Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – VERT), Konkurencijos taryba, LITGRID AB, AB „Energijos skirstymo operatorius“ UAB „Ignitis grupė“. Nesuderintos pastabos įvertintos derinimo pažymoje.

Pastebėtina, kad neatsižvelgta į VERT esminę pastabą dėl reguliavimo trūkumo, kuomet, išėmus teikiamus įstatymų projektus iš rengiamo „Švarios energijos paketo elektros energijos rinkos dalyje“ ir šiame etape nekeičiant Energetikos įstatymo nuostatų, VERT ir kitos institucijos neturės teisių (galių) ir pareigų, susijusių su kaupimo įrenginių priežiūra ir stebėseną, t. y. jau veikiant kaupimo įrenginiams, dalis jų veikimo priežiūrai reikalingų teisės aktų dar nebus priimti ir įsigalioję. Siūlymus tuo pačiu keisti Energetikos įstatymo nuostatas, į įstatymo reguliavimo apimtį įtraukiant ir energijos išteklių kaupimą, pateikė ir AB „Ignitis gamyba“. Atsižvelgiant į tai, reikalingas rengėjų paaiškinimas, kaip teikiamą įstatymų paketą „išėmus“ iš bendro rengiamo „Švarios energijos paketo elektros energijos rinkos dalyje“, bus užtikrintas teisinis nuoseklumas ir visų sričių, reikalingų vykdyti EEKS įrengimą ir jos veiklą suregulmentavimas (kaip bus išvengiama teisinių spragų).

Dalykinio vertinimo išvada:

Siūlytina nutarimo projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime.

Taip pat siūlytina iš teikiamo paketo išimti Vyriausybės 2020 m. lapkričio 11 d. nutarimo Nr. 1270 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos savarankiškumo ir patikimumo stiprinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo projektą ir teikti jį kartu su kitais įstatymus įgyvendinančiais teisės aktais.

Patarėja

Šarūnė Navickaitė-Dulaitienė